

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Gabriela Múdra

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**ÚLOHA DÔVERY V ROVESNÍCKYCH SKUPINÁCH
STREDOŠKOLÁKOV**

Bakalárska práca

Študijný program: Sociológia

Školiace pracovisko: Katedra sociológie

Školiteľ: PhDr. Viera Štefancová

Nitra 2012

Gabriela Múdra

Pod'akovanie

Ďakujem svojej školiteľke PhDr. Viere Štefancovej za odbornú pomoc pri písaní bakalárskej práce. Ďakujem aj mojim kolegyniam zo sociológie za cenné rady, ktoré mi pri písaní veľmi pomohli.

ABSTRAKT

MÚDRA, Gabriela: Dôvera v rovesníckych skupinách stredoškolákov. (Bakalárska práca) Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická Fakulta, Katedra Sociológie. Školiteľ : PhDr. Viera Štefancová. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár sociológie. Nitra: FF, 2012, 48 s.

Bakalárska práca sa zaoberá dôverou medzi rovesníkmi v triednych kolektívoch na gymnáziu. Pozostáva zo 6 kapitol a je rozdelená na 2 časti: teoretickú a empirickú. Teoretická časť sa skladá zo 4 kapitol a rozoberá pojmy ako dôvera, sociálny kapitál, sociálne siete a rovesnícke skupiny, ktoré sú rozobrané v poslednej štvrtej kapitole, ktorá nadväzuje na tri predchádzajúce. Empirickú časť tvorí prieskum realizovaný na vzorke 152 študentov a našim cieľom bolo zistiť akú úlohu v ich živote zohráva dôvera k rovesníkom.

Kľúčové slová : Dôvera. Sociálny kapitál. Sociálne siete. Rovesnícke skupiny.

ABSTRACT

MÚDRA, Gabriela: Trust between peer groups on high school. (Bachelor Thesis) Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Arts, Department of Sociology. Supervisor : PhDr. Viera Štefancová. Qualification degree: Bachelor of Sociology (Bc.). Nitra: FF, 2012, 48 p.

The bachelor thesis is deal about trust between students in high school. It consists of six chapters and is splited into two parts: theoretical and empirical. The theoretical part consists of four chapters and discusses the concepts as a trust, social capital, social networks and peer groups. Peer groups are discussed in last chapter, which is build on the previous three. Empirical part is made by survey, which was realized on a sample of 152 students from high school. Our main aim was to investigated how important role belongs to trust between peers in their life.

Key words : Trust. Social capital. Social networks. Peer groups.

OBSAH

ÚVOD	8
1 DÔVERA	10
1.1 Definícia dôvery	10
1.1.1 Dôvera v abstraktné systémy	11
1.1.2 Dôvera a osobné vzťahy	12
1.1.3 Dôvera a osobná identita	12
1.2 Rozdelenie dôvery	12
1.3 Riziká dôvery.....	14
2 SOCIÁLNY KAPITÁL.....	15
2.1 Všeobecne o kapitále.....	15
2.2 Sociálny kapitál	15
2.2.1 Pierre Bourdieu.....	16
2.2.2 James Coleman.....	17
2.2.3 Robert David Putnam	19
3 SOCIÁLNE SIETE	21
3.1 Typy sociálnych sietí.....	22
3.2 Sociálne siete na internete	22
3.2.1 Facebook fenomén.....	23
3.2.2 Dôvera na sociálnych sieťach.....	24
4 ROVESNÍCKE SKUPINY	25
4.1 Rovesníci v adolescencii	26
4.2 Rovesnícke vzťahy	28
5 EMPIRICKÝ PRIESKUM : ÚLOHA DÔVERY V ROVESNÍCKYCH SKUPINÁCH NA PIARISTICKOM GYMNÁZIU V NITRE.....	31
5.1 Základné informácie o prieskume	31
5.2 Univariačná analýza	32
5.3 Bivariačná analýza.....	38
DISKUSIA	44
ZÁVER.....	45
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	47

ZOZNAM TABULIEK, GRAFOV A PRÍLOH

Tabuľka 1: Pohlavie

Tabuľka 2: Bydlisko

Tabuľka 3: Ročník

Tabuľka 4: Rozdelenie triedneho kolektívu

Tabuľka 5: Pocity v triednom kolektíve

Tabuľka 6: Pocity najväčšej dôvery

Tabuľka 7: Pocity sebadôvery

Tabuľka 8: Dôvera k priateľom na Facebooku

Tabuľka 9: Pohlavie by športová skupina

Tabuľka 10: Pohlavie by priatelia a známi

Tabuľka 11: Priatelia a známi by najväčšia dôvera

Tabuľka 12: Sebadôvera by sebadôvera a postavenie medzi kamarátmi

Tabuľka 13: Priatelia na Facebooku by dôvera k priateľom na Facebooku

Graf 1: Pocity v triednom kolektíve

Graf 2: Pocity najväčšej dôvery

Graf 3: Pocity sebadôvery

Graf 4: Dôvera k priateľom na Facebooku

Príloha 1: Dotazník

ÚVOD

Dôvera je v živote človeka veľmi dôležitá. Je to významný sociologický jav, ktorý sa podieľa na utváraní spoločnosti. Vzťah medzi dvoma osobami nemôže bez dôvery existovať a tak je to práve aj v rovesníckych skupinách mladých ľudí, ktorí vstupujú do sveta dospelých a hľadajú čo je pre nich správne a naopak nesprávne.

V našej práci sa zaoberáme rovesníkmi na stredných školách, hľadáme súvislosti medzi tým v akých rovesníckych kolektívoch sa najviac pohybujú, kam sa zaraďujú a komu najviac dôverujú.

V teoretickej časti sa venujeme dôvere, sociálnemu kapitálu, sociálnym sieťam a rovesníckym skupinám v 4 kapitolách. V prvej kapitole rozoberáme dôveru ako pojem. Ako ho vysvetľujú slovníky, čo znamená z hľadiska viacerých autorov vo vzťahu k abstraktným systémom, osobným vzťahom a osobnou identitou. Táto kapitola sa ďalej skladá z 3 podkapitol, ktorými sú definícia dôvery, rozdelenie dôvery podľa Niklasa Luhmanna a riziká, ktoré s dôverou neoddeliteľne súvisia pretože dôvera znižuje nebezpečenstvo, ktoré riziko vyvoláva. V druhej kapitole sa zaoberáme sociálnym kapitálom, ktorý je súčasťou a výsledkom dôvery. Patrí dnes k najzaujímavejším a najdiskutovanejším sociologickým kategóriám. Jeho tvorcom je Pierre Bourdieu, ktorého teória je rozobraná v prvej podkapitole. V ďalších dvoch podkapitolách rozoberáme teórie sociálneho kapitálu od Jamesa Colemana a Roberta Davida Putnama. Tretia kapitola sa venuje sociálnym sieťam, ktoré slúžia na prepojenie vzťahov medzi jednotlivcami. V dnešnej modernej dobe vzniklo veľa sociálnych sietí na internete, prostredníctvom, ktorých môžu mladí ľudia nadväzovať nové, ale aj staronové vzťahy. Komunikácia tu môže prebiehať bez ohľadu na to či sa poznajú alebo nie. Ohrozená je tu predovšetkým dôvera, ktorú môže mladý človek veľmi rýchly voči druhej osobe nadobudnúť, ale naopak aj veľmi rýchlo stratiť. Najnavštevovanejšou sociálnou sieťou je Facebook, ktorý sa stal svetovým fenoménom. V poslednej štvrtej kapitole sa venujeme rovesníckym skupinám. V prvej podkapitole je rozobraný pojem adolescencia a druhá podkapitola sa venuje vzťahom, ktoré adolescenti medzi sebou nadväzujú.

V druhej časti tejto práce sa venujeme empirickému prieskumu, kde sa prieskum realizoval, vybranej vzorke, cieľom a hypotézam. Nachádzajú sa tu vybrané

frekvenčné tabuľky, grafy a popisy k nim. Nakoniec sú všetky výsledky prieskumu zhrnuté v diskusii a závere.

1 DÔVERA

1.1 Definícia dôvery

Dôvera je v Oxfordskom slovníku anglického jazyka definovaná ako dôveryhodnosť v alebo spoliehanie sa na určitú vlastnosť alebo atribút osoby alebo veci, či pravdivosť určitého tvrdenia. Táto definícia je určitým východiskovým bodom. Dôveryhodnosť a spoliehanie sa sú určite nejakým spôsobom s vierou. (Giddens, 2003, s. 33)

Veľký sociologický slovník uvádza definíciu dôvery ako typ postoja a medziľudského vzťahu, z ktorého vychádzajú určité istoty plynúce z presvedčenia, že partner (osoba, inštitúcia) splní určité očakávania. Základ môže byť racionálny aj iracionálny, môže byť krátkodobá, ale môže nastať aj trvalý vzťah, ktorý môže byť garantovaný buď normatívne alebo emocionálne. Dôvera je jednou zo základných požiadaviek sociálneho spolužitia v každej spoločnosti. (Maříková a kol., 1996, s. 231)

Dôvera je javom, zároveň však i typom medziľudského vzťahu. Je to vzťah, v ktorom vystupujú dva subjekty, ktoré sa rozhodujú dôverovať si, teda spoliehať sa na určité vlastnosti, schopnosti, dispozície svojho náprotivku. Ak je komunikácia medzi osobami alebo inštitúciami v takomto vzťahu založená na dôvere, je predpoklad, že sú jeho aktéri presvedčení o tom, že v tomto vzťahu dôjde k naplneniu ich vzájomných očakávaní. Takáto dôvera sa rozvinie, ak zúčastnené strany poznajú princípy, podľa ktorých sa riadia. Slovom G. Simmela (in Keller, 2009, s. 107) „*dôvera sa vždy pohybuje niekde medzi úplným vedením a úplnou nevedomosťou*“. Dôvera v sebe teda obsahuje prvok rizika, ktorý je dôsledkom miery poznania vo vzťahu k predmetu dôvery. Dôveru vnímame ako sociologickú a psychologickú kategóriu.

Môže byť definovaná ako dôveryhodnosť v spoľahlivosť osoby alebo systémy týkajúce sa určitého súboru výsledkov alebo udalostí, zatiaľ čo dôveryhodnosť vyjadruje vieru v poctivosť alebo lásku druhého, či v presnosť abstraktných princíпов.

V podmienkach modernity dôvera existuje v kontexte :

- všeobecného povedomia, že ľudská činnosť je skôr sociálne vytváraná než daná povahou vecí alebo božským vplyvom
- značne rastúceho pretvárajúceho rozsahu ľudského konania spôsobeného dynamickým charakterom moderných sociálnych inštitúcií. Pojem rizika nahrádza pojem šťasteny, ale nie preto, že by aktéri v predmoderných dobách neboli schopní rozlíšiť medzi rizikom a nebezpečenstvom. Znamená skôr

zmenu vo vnímaní určenosti a náhodnosti v tom zmysle, že namiesto náboženským kozmológií pôsobia ľudské morálne imperatívy, prírodné príčiny a náhoda. Idea náhody, vo svojom modernom význame, sa objavuje zároveň s myšlienkou rizika.

Dôvera sa vzťahuje k neprítomnosti času a priestoru. Nebola by potreba dôverovať niekomu, jeho činnosti sú stále na očiach a jeho myšlienkové procesy sú priehľadné alebo veriť nejakému systému jeho výsledky sú známe a zrozumiteľné. Hlavnou podmienkou existencie dôvery nie je nedostatok moci, ale nedostatok úplných informácií. Nie je vo svojej podstate spojená s rizikom náhodnosti. Napriek náhodným výsledkom má dôvera vždy význam spoľahlivosti, ak sa už týka konania jednotlivcov, či fungovania systému. V prípade dôvery v ľudského činiteľa zahŕňa predpoklad spoľahlivosti poctivosti alebo lásky. To je dôvod, prečo dôvera v osoby je psychologicky naliehavejšia pre jednotlivca, ktorý dôveruje. Vystavuje sa morálnemu riziku. Nie je to isté ako viera. Spoľahlivosť v osoby alebo systém, je to čo sa od viery odvodzuje. Akákoľvek dôvera je v určitom zmysle slepou dôverou.

Môžeme hovoriť o dôvere v symbolické znaky alebo v expertné systémy, ale tá spočíva na viere v správnosť princípov, o ktorých nikto nič nevie, nie na viere v morálnu bezúhonnosť ostatných. Dôvera v ľudí sa do istej miery vzťahuje k viere v systémy, ale týka sa skôr ich činnosti než fungovania ako takého. (Giddens, 2003, s. 36-37)

1.1.1 Dôvera v abstraktné systémy

Dôvera v abstraktné systémy je podmienkou časopriestorového rozpojenia a veľkých oblastí pocitu bezpečia v každodennom živote, ktoré moderné inštitúcie v porovnaní s tradičnými poskytujú. Rutinuizované činnosti, ktoré sú spojené s abstraktnými systémami, sú jadrom ontologického bezpečia v podmienkach modernity. Pritom táto situácia vytvára nové formy psychickej zraniteľnosti a dôvera v abstraktné systémy neprináša také psychické uspokojenie ako dôvera v ľudí. (Giddens, 2003, s. 104) V modernej dobe je človek nútený dôverovať abstraktným, neosobným systémom, znalostiam, technológii či byrokracii. Tieto systémy podľa Giddensa priamo závisia na dôvere. Človeku nestačí ich teoretické poznanie, ale o ich správnosti sa presvedčí

až cez skúsenosť s ich fungovaním, ktorú mu poskytujú inštitúcie stelesňujúce expertné systémy. (Vašečka, www.bih.sk/sk/images/stories/vasecka_dovera.doc)

1.1.2 Dôvera a osobné vzťahy

V rannom vývoji ľudského individua nespočíva dôvera v stabilné okolnosti vlastnej identity a obklopujúceho prostredia – ontologické prostredie – primárne v pocite trvácnosti vecí a udalostí. Skôr sa odvodzuje od osobnej dôvery a ustanovuje dôveru v druhých, ktorá bezpochyby pretrváva, v tej alebo inej forme po celý život. Podľa Eriksona (in Giddens, 2003, s. 104-105) *„je dôvera v osoby založená na vzájomnej odovzdanosti a angažovanosti. Viera v integritu druhého je hlavným zdrojom pocitu integrity a autenticity vlastného ja.“* Dôvera v abstraktné systémy poskytuje každodennú spoľahlivosť bezpečia, ale zo svojej podstaty nemôže poskytovať ani vzájomnosť, ani intimitu, ktorú poskytujú vzťahy osobnej dôvery. (Giddens, 2003, s. 104-105) Dôvera v ostatných je potrebou vytrvalej a neodbytnej povahy. Uisťovanie sa o spoľahlivosť ostatných je druhom obnovovanej emocionálnej opory, ktorá sprevádza skúsenosť z dôverne známych sociálnych aj materiálnych prostredí. (Giddens, 2003, s. 90)

1.1.3 Dôvera a osobná identita

Dôverovať ľuďom nie je založené na zosobnených vzťahoch v lokálnej komunite a príbuzenských sieťach dôvera na osobnej úrovni sa stáva projektom, na ktorom by zúčastnené strany mali pracovať, čo vyžaduje otvorenie sa jednotlivca, druhému. Kde sa to nedá kontrolovať pevnými normatívnymi kódexmi, musí byť dôvera získaná a to prostredníctvom prejavenej vrelosti a otvorenosti. Náš zvláštny záujem o vzťahy je vyjadrením tohto vzťahu. Vzťahy sú väzby založené na dôvere, kde dôvera nie je vopred daná, ale vytváraná a kde činnosť, ktorá s tým súvisí, znamená proces sebaotvárania. Osobná dôvera musí byť ustanovená prostredníctvom sebaškúmania. (Giddnes, 2003, s. 110-111)

1.2 Rozdelenie dôvery

Niklas Luhmann rozlišuje pojmy dôveryhodnosť a spoliehanie sa. Sú základom jeho práce o dôvere, avšak uznáva, že dôveryhodnosť a dôvera sú úzko späté. Dôvere by

sme mali rozumieť vo špecifickom vzťahu k riziku – okolnosti, ktoré sa objavujú až v modernej dobe. Tento pojem pochádza z porozumenia skutočnosti, že neočakávané výsledky môžu byť skôr dôsledkom našich vlastných aktivít alebo rozhodnutí než vyjadrením skrytých významov prírody alebo nevyslovených zámerov Boha. Riziko nahradzuje to, čo bolo predtým chápané ako šťastena a oddeľuje sa od kozmológií. Dôvera predpokladá vedomie okolností rizika, zatiaľ čo dôveryhodnosť nie. Ako dôvera tak dôveryhodnosť sa vzťahujú k očakávaniam, ktoré môžu byť sklamaním alebo dokonca úplne zmarené.

Podľa Luhmanna tam kde existuje dôvera, sa alternatívy rodia vedome v mysliach jednotlivcov rozhodujúcich sa o určitom smere jednaní. Jednotlivec, ktorý neuvažuje o alternatívach, je v situácii dôveryhodnosti, zatiaľ čo ten, kto rozpoznáva alternatívy chce čeliť známym rizikám, koná v dôvere. V situácii dôveryhodnosti reaguje osoba na sklamanie tým, že obviňuje iných. V podmienkach dôvery musí človek vziať vinu sám na seba a môže len ľutovať, že v niekoho alebo v niečo vkladá dôveru. Rozdiel medzi dôverou a dôveryhodnosťou závisí na tom, či je možnosť sklamania ovplyvnená vlastným predchádzajúcim správaním človeka a teda s tým súvisiacim rozlíšením medzi rizikom a nebezpečenstvom, ktoré sú odvodené zo sociálnych charakteristík modernity. (Giddens, 2003, s. 34-35)

Rozlišuje 2 podoby dôvery :

1. Confidence – masívne spoliehanie sa na to, že nie s určitosťou nastane, či naopak, že k tomu rozhodne nemôže dôjsť. V prípade, že by sa táto viera nenaplnila, zostali by sme bezradne stáť, pretože nemáme po ruke žiadnu inú alternatívu. Preto si takúto možnosť radšej ani nepripúšťame.

Táto forma masívnej dôvery, skalopevného presvedčenia má svoj pôvod v náboženskej viere, teda v spoliehaní sa na akúsi nadprirodzenú moc či silu, na ktorú sa človek cíti byť úplne závislý. Takáto viera je založená primárne na pociť silnej lojality a bezvýhradnej poslušnosti, nie na poznaní.

2. Trust – vo svojej druhej podobe je dôvera spojená s kalkuláciou a s našou vlastnou voľbou. Rozhodujeme sa dôverovať jednej z možných variant a pritom na seba berieme riziko, že nám náš prepočet nemusí vyjsť. V tom prípade sme pripravení zariadiť sa nabudúce inak. V tejto podobe obsahuje

naša dôvera tiež určitú mieru neistoty – s možným neúspechom už dopredu kalkulujeme. (Keller 2009, s. 107)

1.3 Riziká dôvery

Nebezpečenstvo a riziko sú úzko spojené, ale nie sú to isté. Rozdiel nespočíva v tom, či jednotlivец pri uvažovaní o určitom postupe konania a pri jeho realizácii vedome zvažuje či nezvažuje alternatívy. Čo riziko predpokladá, je presné určenie nebezpečenstva. Človek, ktorý niečo riskuje, čelí nebezpečenstvu, pričom nebezpečenstvo je chápané ako ohrozenie žiaducich výsledkov konania. Ktokoľvek, kto podstupuje vedomé riziko, si je vedomí hrozby alebo hrozieb, ktoré spôsobuje konkrétny postup konania. Je ale určite možné konať alebo sa nachádzať v situáciách, ktoré sú skutočne riskantné bez toho, aby si to jednotlivci, ktorých sa to týka uvedomovali. Riziko a dôvera sa navzájom preplietajú. Dôvera väčšinou slúži k zníženiu minimalizácii nebezpečenstva, ktoré je spojené s určitým druhom činnosti. Existujú určité okolnosti, za ktorých sú štruktúry rizika inštitucionalizované – obklopené rámcom dôvery. Tu sú zručnosť a náhoda faktory obmedzujúce riziko. S rizikom sa však bežne kalkuluje. U všetkých foriem dôvery spadá prijateľné riziko do kategórie slabého induktívneho vedenia a v tomto zmysle naozaj stále existuje rovnováha medzi dôverou a prepočtom rizika. To čo sa nám javí ako prijateľné riziko – minimalizácia nebezpečenstva – sa väčšinou líši podľa kontextu, ale je kľúčom pre udržanie dôvery.

Riziko nie je len záležitosťou individuálneho konania. Existujú rizikové prostredia, ktoré hromadne ovplyvňujú masy jednotlivcov, v niektorých prípadoch každého na tejto Zemi, ako v prípade ekologickej katastrofy alebo jadrovej vojny. Bezpečie teda môžeme definovať ako situáciu, v ktorej sa pôsobí proti špecifickému súhrnu nebezpečenstva lebo v nej je toto nebezpečenstvo minimalizované. Skúsenosť bezpečia obyčajne závisí na rovnováhe dôvery a prijateľného rizika. Ako vo faktickom, tak v skúsenostnom význame sa bezpečie môže týkať veľkých celkov alebo skupín ľudí až do globálneho rozmeru bezpečia alebo jednotlivcov. (Giddens, 2003)

2 SOCIÁLNY KAPITÁL

2.1 Všeobecne o kapitále

K pochopeniu sociálneho kapitálu musíme najprv objasniť pojem kapitál.

V roku 1867 vydal Marx v Hamburgu prvý diel Kapitálu. Kapitál vyjadruje spoločenský vzťah, od ktorého sa odvíja celá povaha modernej buržoáznej spoločnosti. Je to vzťah medzi vlastníkom a tým koho si vlastník najíma, aby svojou produktívnou prácou zvyšoval jeho bohatstvo. Základom kapitálu ako sociálneho vzťahu je asymetria v postavení vlastníka a nevlastníka v procese výroby. Vo svojej analýze tvorby a reprodukcie kapitálu, ku ktorej dochádza na trhu, ukazuje Marx dvojité funkciu tržného mechanizmu. Na jednej strane koordinuje celý komplexný systém spoločenskej práce a v tomto ohľade vytvára dojem úplnej mocenskej neutrality. Súčasne však inštitucionalizuje a reprodukuje vzťahy medzi vlastními výrobných prostriedkov a tými, ktorí na týchto prostriedkoch v námezdnom pomere pracujú. (Keller,2004, s. 99-101)

Autorom koncepcie kapitálu je francúzsky sociológ Pierre Bourdieu, ktorý ich rozlíšenie využíva k vymedzeniu sociálneho priestoru a ku koncepcii sociálnej a kultúrnej reprodukcie. Bourdieu rozlišuje kapitál ekonomický, kultúrny, symbolický a sociálny.

V našej práci sa budeme venovať výhradne sociálnemu kapitálu a jeho poňatiu rôznymi mysliteľmi.

2.2 Sociálny kapitál

Samotný sociálny kapitál predstavuje syntézu ľudského (humánneho), kultúrneho a ekonomického kapitálu. Pritom treba poznamenať, že v literatúre sa dôsledne rozlišuje medzi kultúrnym a ľudským kapitálom. „Zatiaľ čo ľudský kapitál predstavuje schopnosť urobiť prácu, kultúrny kapitál je vedenie o tom, ako sa práca robí“, uvádza Miroslav Dopita (2007, s. 81).

Koncept sociálneho kapitálu patrí dnes k najzaujímavejším a najdiskutovanejším sociologickým kategóriám. Z hľadiska problémov sociálnej štruktúry a sociálnych nerovností sa koncept sociálneho kapitálu podľa Kellera používa v dvoch silno odlišných podobách. Prvú z nich vypracoval Pierre Bourdieu a druhá patrí Jamesovi Colemanovi. (Keller, 2010, s.163-164)

2.2.1 Pierre Bourdieu

Sociálny kapitál predstavuje zdroje druhých ľudí, ktoré môžeme mobilizovať vo svoj prospech, pokiaľ sme s týmito ľuďmi prepojení a máme k nim prístup. Bourdieu kladie dôraz na to, že tento prístup musí mať podobu trvalej, viac či menej inštitucionalizovanej siete vzťahov medzi tými, ktorí sa nielen poznajú, ale sa aj uznávajú. Veľkosť sociálneho kapitálu je daná jednak šírkou siete vzťahov, ktoré môžeme reálne využívať, jednak objemom ekonomického, kultúrneho či symbolického kapitálu, ktorý vlastní druhí ľudia, s ktorými je takto úzko zviazaný. Určitá výška sociálneho kapitálu umožňuje: 1. V materiálnej rovine si môžu zabezpečiť služby, ktoré práve potrebujú a ku ktorým by sa inak nedostali. 2. V symbolickej rovine profitujú z toho, že ich druhí vnímajú ako členov prestížnej skupiny. (Keller, 2009, s. 54-55)

Sociálnym kapitálom podľa neho disponujú iba príslušníci horných vrstiev tí, ktorí majú pod kontrolou značný kapitál finančný, využívajú kapitálu sociálneho k tomu, aby ho ďalej rozmnožovali, aby posilňovali integritu svojej skupiny a reprodukovali svoje privilegované postavenie. U Pierra Bourdieua je sociálny kapitál vlastníctvom statusovej skupiny. Je akumulovaný v prostredí klubu pre vyvolených, večierku pre pozvaných, na jachtách a pri love, rozvíja sa vo vybranom prostredí lepších štvrtí a elitných škôl. Zostáva v rukách tých, ktorí sa medzi sebou poznajú a navzájom uznávajú a predovšetkým tých ktorí majú možnosť zhromažďovať ho spolu so značnými majetkami po celé generácie. (Keller, 2010, s. 164)

Sociálny kapitál je súčtom skutočných alebo potenciálnych zdrojov, ktoré sú spojené so získaním trvalej siete viac či menej inštitucionalizovaných vzťahov, vzájomného poznania a uznania. Veľkosť tohto kapitálu je u jednotlivca daná predovšetkým šírkou vzťahov, ktoré môže reálne využívať. I tu má svoje nezastupiteľné miesto

socializačný proces, osobitne skryté kurikulum v škole. Ale súčasťou sociálneho kapitálu je aj objem ekonomického a kultúrneho kapitálu, ktorý vlastní iní, s ktorými je jednotlivec úzko spojený v sociálnej sieti. Čo je sociálna sieť vysvetlím v ďalšej kapitole. (Bourdieu, 1986, s. 149)

2.2.2 James Coleman

Tento americký sociológ vymedzuje sociálny kapitál znakmi, ktoré nachádzame ako typické pre statusové skupiny. Konkrétne sa jedná o ochotu plniť záväzky voči druhým a naplňať očakávania blízkych osôb. Ďalej vytážiť strategicky dôležité informácie od tých, s ktorými nás spája niečo hlbšie než len snaha získať exkluzívne informácie. Ďalšími rysmi sociálneho kapitálu sú podľa Colemana ochota uprednostniť skupinový záujem nad svojim vlastným záujmom a poslušnosť voči neformálnej autorite, o ktorej panuje v skupine zhoda. A nakoniec schopnosť skupiny akumulovať energiu svojich členov k dosahovaniu najrôznejších, dopredu nestanovených cieľov. Coleman vo svojom vymedzení sociálneho kapitálu zhrňa radu podstatných rysov, na ktorých spočíva fungovanie statusových skupín. Zdôrazňuje, že práve uzavretosť je podmienkou správneho fungovania. Len v prostredí uzatvorených skupín môže každý jednotlivec profitovať zo svojho členstva. Coleman prisudzuje schopnosť vytvárať a reprodukovať takto vymedzený sociálny kapitál všetkým vrstvám spoločnosti, najviac však stredným vrstvám. Podľa neho je sociálny kapitál zdrojom prístupným komukoľvek a prežívajúcim v štruktúrach, v ktorých neexistujú nerovnosti. Pri analýze výchovy a vzdelávania dospieva americký sociológ k tomu, že sociálny kapitál v podobe intenzívneho záujmu rodiny a celej komunity o vzdelávaní potomkov môže kompenzovať chýbajúci finančný kapitál domácnosti. Coleman sa na rozdiel od Bourdieho teda domnieva, že sociálny kapitál môže majetok vynahradiť. Niektorí majú len obrovský finančný kapitál, iní však môžu mať o to významnejší kapitál sociálny. V tomto poňatí konceptu sociálneho kapitálu dokonale znemožňuje akúkoľvek analýzu príčin sociálnej nerovnosti a spolu s tým zabraňuje aj analýze záujmových konfliktov. Toto poňatie vnucuje predstavu, že všade leží mnoho príležitostí a všetci majú rovnakú šancu to využiť. Podľa obrazu Colemana by sme mali pred sebou harmonickú spoločnosť, v ktorej je jedine na vôli každého zo zúčastnených, aké silné zázemie si v nej vybuduje. Sociálny kapitál tak funguje ako majetok nemajetných. Koncept kapitálu, ktorého prvky sú roztrúsené viac-menej

náhodne vo všetkých poschodiach spoločnosti a sú dostupné každému bez ohľadu na jeho bohatstvo, či príjem, tak úplne zahmlieva rastúcu nerovnosť pri distribúcii pridanej hodnoty. Tento koncept zastiera všetky štruktúry, ktoré produkujú nerovnú distribúciu, či nerovné privlastňovanie zdrojov materiálnych, sociálnych, kultúrnych alebo symbolických. (Giddens, 2003, s. 164-165)

1. Prvou formou sociálneho kapitálu je ochota plniť záväzky voči druhým ľuďom a naplňovať ich očakávania. Nezaoberá sa otázkou kde sa táto ochota vlastne berie, vymenováva len nesúrodé príklady situácií, v ktorých sa prejavuje. Konštatuje pritom, že rôzne prostredia sú veľmi odlišne disponované ohľadom vôle dostať záväzky a naplňovať očakávania druhých. Závisí to na rade faktorov: na všeobecnej miere dôveryhodnosti prostredia, na výške aktuálneho dopytu po pomoci zo strany druhej, na existencii iných zdrojov pomoci, na stupni bohatstva dotýčaných osôb, na kultúrnych odlišnostiach jednotlivých zemí, na stupni zatvorenosti sociálnych sietí a na celkovej logistike sociálnych kontaktov. Jeho výklad ochoty plniť si záväzky vychádzajúce z premís teórie zmeny inšpirovanej teóriou racionálnej voľby. Záväzky u druhých ľudí si robíme iba z toho dôvodu, že veríme, že až my to budeme raz potrebovať, druhí nám vrátia viac, než koľko nás momentálne naša ústretovosť stojí. V podstate vtedy dodržiavame aj tie najposvätejšie záväzky z obyčajnej vypočítavosti. (Keller, 2009, s. 58)

2. Druhou formou sociálneho kapitálu je možnosť vyťažiť informácie zo vzťahu, ktorý bol nadviazaný a udržiavaný pre iné účely ako získavanie informácií. Znami a kolegovia nás informujú o veciach, ktoré sú pre nás dôležité. Tým nám šetria čas, ktorý by nás stálo vyhľadávanie takýchto informácií.

3. Ďalšou formou sociálneho kapitálu je platnosť uznávaných noriem existencie účinných sankcií za ich nedodržiavanie. Zvlášť dôležitou normou je pripravenosť uprednostniť záujem rodiny, sociálneho hnutia či proste záujem verejný oproti svojmu vlastnému sociálnemu záujmu. Coleman v tejto súvislosti naznačuje, že schopnosť uprednostniť verejné dobro pred svojim vlastným záujmom v priebehu modernej doby klesá.

4. Inú formu sociálneho kapitálu predstavuje poslušnosť voči uznávaným autoritám. Ak skupina ľudí deleguje na niektorého zo svojich členov právo kontroly nad chovaním tých ostatných, môžu mať z toho prospech všetci. Človek nadaný takouto autoritou môže dohliadať, aby niekto neuplatňoval svoje zvýhodnenie na úkor celku.

5. Ako piatu formu sociálneho kapitálu uvádza schopnosť združenia vytvoreného s určitým cieľom akumulovať energiu všetkých svojich členov a usmerňovať ju k dosahovaniu i ďalších, dopredu netušených cieľov. Obyčajné vytváranie spolupatričnosti s druhými ľuďmi tak pôsobí ako zdroj energie využiteľný k rôznym účelom.

Všetkých päť foriem sociálneho kapitálu má spoločné to, že vznikajú ako vedľajší produkt činností, ich zámerom bolo niečo iné než investovať do niečoho, čo prinesie zúčastneným v budúcnosti o to vyšší profit.

Colemanove formy sociálneho kapitálu sa presne kryjú s tými vlastnosťami, ktorými sa vyznačovali tradičné komunity seberovných a vzťahy medzi patrónmi a ich klientmi. Teda nám tu vymenováva sadu predmoderných cností, vďaka ktorým boli udržiavané v chode tradičné komunity aj klasické klientely. Zo znakov sociálnych kapitálov plynie, že práve tradičné cnosti sú potrebné k tomu, aby moderné siete medziosobných kontaktov a známostí vôbec fungovali a prinášali profit svojim členom, dokonca i nečlenom. Pre každú formu jeho sociálneho kapitálu teda platí, že dodržiavanie predmoderných cností prospieva individu sledujúcemu svoj vlastný záujem. (Keller, 2009, s. 60-62)

2.2.3 Robert David Putnam

Zdôrazňuje význam sociálneho kapitálu ako nadindividuálnej kvality, ako mieru dôvery a ústretovosti v spoločnosti. Je to intenzívny pocit kultúrnej zhody s inými. Vychádza z predpokladu, že fyzický kapitál sa odvoláva na fyzické predmety a ľudský kapitál sa týka vlastností jednotlivcov. Sociálny kapitál potom pozostáva zo spojenia medzi jednotlivcami – sú to predovšetkým sociálne siete a normy reciprocity, ako i dôveryhodnosti, ktoré z nich vznikajú. V tomto zmysle sociálny kapitál úzko súvisí s tým, čo niektorí nazývajú „občianske cnosti“. Rozdiel je v tom, že sociálny kapitál Putnama upozorňuje na skutočnosť, že občianske cnosti sú najsilnejšie, keď sú zakotvené v sieti vzájomných sociálnych vzťahov. Ak spoločnosť pozostáva z mnohých cnostných jedincov, tí nemusia byť nevyhnutne bohatí na to, aby disponovali sociálnym kapitálom. Samotné cnosti by sme mohli chápať ako protipól siedmich hlavných hriechov podľa katolíckej tradície (Putnam, 2000, s. 19).

Zdá sa, akoby naša pedagogika na cnosti už nereflektovala alebo pozabudla, možno v obave pred normatívnosťou a označením pedagogiky za antikvovanú. K cieľom výchovy, ktorú nazývame prosociálnou, môžeme pripomenúť Putnamovu myšlienku tzv. premostujúceho sociálneho kapitálu (bridging). Silný zväzujúci (bonding) sociálny kapitál, ktorý spočíva na intenzívnych sociálnych vzťahoch a rigidných sociálnych sieťach, môže mať aj sociálne segregáčné, elitárske a vylučujúce efekty. Vzjomne akceptovaný sociálny kredit v sociálnych sieťach zvyšuje vnútrogrupinovú súdržnosť, dôveru a solidaritu členov príslušnej skupiny, society, alebo aj sociálnej vrstvy, či triedy. Tým sa ale súčasne podporuje vznik medziskupinovej nedôvery, príp. aj súperenie medzi skupinami, vzniká medziskupinová nedôvera. Ich sociálne siete a sociálne normy sa vyznačujú nedôverou a prejavmi neuznania, príp. aj vylúčením sietí a noriem iných skupín. Mohli by sme hovoriť aj o fenoméne kategórie cudzinca. Pôsobí tu okrem iného postupné oslabovanie komunitného života, uzatvárania sa do čoraz menších skupín a pokles vzájomnej dôvery. Kolektívne občianske aktivity, napr. verejné zhromaždenia, ochabujú omnoho rýchlejšie, a postupne sa opúšťajú siete vzájomnosti, cieľom ktorých bol vznik komunit. Stávame sa svedkami čoraz výraznejšie postupujúcej individualizácie. Podľa Putnama je to tlak času a peňazí, narastajúcej mobility a suburbanizácie, rozvoja nových komunikačných technológií (najmä televízie a počítačov) a generačnej premeny. Na druhej strane premostujúci sociálny kapitál stavia na sociálnych väzbách, ktoré sú síce slabšie vo svojej intenzite, ale majú širší rozsah, prekračujú sociálne postavenie aktérov, sociálne vzdialenosti a hierarchické úrovne. Takýto sociálny kapitál má potenciálnu silu prekračovať sociálne hranice (dané príslušnosťou k sociálnej vrstve, etnicitou, vekom, pohlavím, kultúrou a vzdelaním), a tým dokáže vytvárať mosty medzi diferencovanými spoločenskými skupinami a posilňovať celospoločenskú kohéziu. Na druhej strane však kritika nešetrila spochybňovaním prehnaného nadšenia z pozitívnych účinkov premostujúceho sociálneho kapitálu pre súdržnosť celej spoločnosti s poukazom na to, že participatívne siete zahrňujú aj tak len tých, ktorí patria k určitej spoločenskej vrstve. (Ondrejko, 2011, <http://www.casopispedagogika.sk/rocnik-2/cislo-4/ondrejko-studie.pdf>)

3 SOCIÁLNE SIETE

Zo sociálneho kapitálu vychádza teória sociálnych sietí. Veľký sociologický slovník definuje sociálne siete ako množinu sociálnych subjektov prepojených výmennými vzťahmi. Subjekty sú uzlové body siete, vzťahy sú vyjadrené spojnicami bodov. Na prelome 50. a 60. 20. storočia slúžil tento pojem hlavne k podchytieniu komunitných vzťahov, ktoré prekračujú uzavreté hranice skupín (rodín, spolkov, združení, spoločenských organizácií, sociálnych vrstiev). Štúdium týchto spoločenských vzťahov postupne vykryštalizovalo do analýzy sociálnych sietí. Spoločnosť sa nepopisuje ako súhrn rôzne zoskupených objektov s určitými vlastnosťami, motiváciami a normami konania, ale ako štruktúra vzťahov zmeny, moci a závislosti určujúca toky vzácných zdrojov v sociálnom systéme. Osobné siete tvoria vzťahy jednotlivca k druhým osobám a inštitúciám v jeho sociálnom okolí. Tieto siete môžu byť nielen ľahko zisťované pomocou dotazníkov, ale súčasne umožňujú pracovať s pomerne bohatým registrom zmysluplných štrukturálnych znakov charakterizujúcich jednotlivcovo miesto v spoločnosti. Vzťahy v sieti bývajú popisované v termínoch sily (celkový objem zmeny zdrojov), frekvencie zmeny, multiplexity (počet odlišných druhov vymieňaných zdrojov), doby trvania, symetrie zmeny, intimity a pod. Osobná sieť ako celok býva charakterizovaná veľkosťou (počet členov), hustotou (pomer medzi počtom reálne existujúcich a všetkých možných vzájomných vzťahov medzi členmi siete), dosiahnuteľnosťou (priemerný počet spojov nutný k tomu, aby sa spojil každý s každým), homogenitou (distribúcia rôznych atribútov v sieti, napr. pohlavie). (Maříková a kol., 1996, s. 986)

Popritom, že sociálna sieť vychádza zo sociálneho kapitálu existuje aj rozdiel medzi nimi. Sociálna sieť je množina sociálnych subjektov (uzly siete, ktorými sú spravidla jednotlivci či organizácie), ktoré sú prepojené jedným alebo viacerými špecifickými druhmi vzájomnej závislosti, ako sú priateľstvo, príbuzenstvo, odpor, konflikt, výmena, obchod, nápady, spoločné ideály a pod. Analýza sociálnych sietí ukazuje sociálne príbuzenstvo medzi uzlami a väzbami. Uzly sú individuálni účastníci v rámci vzťahov medzi ľuďmi, ale i vzťahy samotných sietí, ktoré môžu byť účastníkmi vzťahov. Uzly sa nachádzajú takmer všade. Je možné si ich spojiť takmer v každej oblasti spoločenského a pracovného života. Väzby sú vzájomné vzťahy medzi týmito účastníkmi. Existuje množstvo rôznych druhov závislostí medzi uzlami daných

sociálnych sietí. Vo svojej najjednoduchšej forme sú sociálne siete mapou všetkých možných, dostupných závislostí medzi jednotlivými uzlami. Počítačová sieť môže byť takisto využitá na stanovenie sociálneho kapitálu individuálnych účastníkov. Tieto systémy sú často znázornené prostredníctvom diagramu sociálnych sietí, kde daní účastníci, čiže uzly, sú body spojené čiarami, teda vzájomnými závislosťami. (Bourdieu, 1986, s. 149)

3.1 Typy sociálnych sietí

V dnešnej dobe existuje už množstvo druhov sociálnych sietí, ktoré rozdeľujeme do týchto kategórií :

- a) Informačné – sú zložené z ľudí, ktorí hľadajú odpovede na každodenné problémy. Sú spojené s firmami ako sú napríklad banky a iné spoločnosti, ktoré sú spojené so zákazníkmi a na základe komunikácie im radia.
- b) Profesionálne – pomáhajú zamestnancom pokročiť vo svojej kariére alebo v odvetví. Najčastejšie sa vytvárajú v podnikoch a slúžia na komunikáciu medzi zamestnávateľmi a zamestnancami.
- c) Vzdelávacie – najčastejšie sú tu zoskupení študenti za účelom spolupracovať medzi sebou na akademických projektoch alebo komunikovať s učiteľmi.
- d) Koníčky – sú najpopulárnejšie pretože ľudia nachádzajú množstvo ďalších ľudí z celého sveta na základe výskumov o svojich koníčkoch.
- e) Novinky – publikujú komunitný obsah a tiež sú veľmi obľúbené. Ide o veľký obsah webových stránok, kde členovia môžu publikovať novinové články, komentáre alebo čokoľvek iné.
(<https://sites.google.com/site/dianaszepesiova/home/typy-socialnych-sieti>)

3.2 Sociálne siete na internete

Rozširovaním počítačov a internetu sú najčastejšie využívanými sociálnymi sieťami práve tie na internete. Tými najväčšími sú v súčasnosti Facebook, Twitter, LinkedIn a Myspace. (<http://www.euractiv.sk/informacna-spolocnost/clanok/eu-varuje-socialne-siete-ohrozuju-mladistvych-014498>)

Základom ich funkcie a súčasne tým, čo z nich robí nové médium, je, že sú založené na vzťahoch medzi užívateľmi. Tento vzťah sa podľa typu siete nazýva buď „priateľstvo“ alebo „nasledovanie“, čo znamená, že dvaja užívatelia chcú spolu

komunikovať alebo zdieľať informácie. I keď komunikácia medzi užívateľmi, ktorí nie sú „priatelia“ je možná tiež, ale najviac informácií sa preniesie práve medzi „priateľmi“. Z toho vychádza, že nie je dôležité mať len veľa užívateľov, ale práve čo najviac vzťahov medzi nimi. (Bednár, 2011, s. 12)

3.2.1 Facebook fenomén

Facebook je rozsiahly komunitný webový systém, ktorý založil 4. februára 2004 Mark Zuckerberg počas štúdia na Harvardskej univerzite. Spoluzakladateľmi systému boli Chris Hughes, Dustin Moskovitz a Eduardo Saverin. Facebook pôvodne slúžil len študentom Harvardovej univerzity. Zuckerberg ho spustil zo svojej internátnej izby. Naprogramovanie mu údajne trvalo menej ako dva týždne. (<https://sites.google.com/site/dianaszepesiova/soci/facebook>) Stal sa univerzálnou komunikačnou aplikáciou. Súčasne je dnes aj platformou pre propagáciu a pre verejnú komunikáciu. Kombinuje v sebe celý rad rôznych komunikačných prostriedkov. Základom je možnosť zdieľať textové správy, tzv. „statusy“, ostatných užívateľov. Na túto službu tiež nadväzuje zdieľanie odkazov a multimedialného obsahu. Pôvodnými užívateľmi boli len študenti univerzít a ďalej ľudia, ktorí boli ochotní skúšať nové technológie. V súčasnosti tvorí užívateľov už väčšina ľudí používajúcich internet. (Bednár, 2011, s. 11-14)

Aj preto sa Facebook stal najväčšou sociálnou sieťou na internete. Viac ako 50 percent z užívateľov sa na svoje konto prihlasuje každý deň. Ľudia denne okomentujú alebo označia, že sa im páčia, viac ako dve miliardy postov, čo predstavuje lukratívny potenciálny trh nielen pre spoločnosti, ale v čoraz vyššej miere aj pre podvodníkov. Používatelia sú tak dnes často vystavení bezpečnostnému riziku, najmä vplyvom skutočnosti, že ich profil na sociálnych sieťach často obsahuje citlivé osobné údaje. (<http://www.euractiv.sk/bezpecny-internet/clanok/socialne-siete-su-najrizikovejsie-miesto-na-internete-017939>)

Mark Zuckerberg uviedol (in Lepešková, 2011, s. 8) „*Pokiaľ by bol Facebook štátom, potom by bol ôsmou najväčšou zemou sveta, čo sa týka počtu obyvateľov.*“ Tento výrok bol uvedený k 5.12. 2011, dnes by bol už treťou, čo dokazuje, že Facebook sa naozaj stal fenomén po celom svete.

3.2.2 Dôvera na sociálnych siet'ach

Dôvera tu zohráva mimoriadne veľkú dôležitosť. Facebook obsahuje extrémne veľké množstvo informácií, ktoré sú veľmi často neutriedené a väčšina užívateľov vie, či tuší, že im nemožno dôverovať. Pre kvalitnú komunikáciu je dôležité, aby poskytovala informácie, ktoré budú dôveryhodné a až vtedy akceptované užívateľmi. Užívatelia dôverujú informáciám, ktoré pochádzajú z dôveryhodných zdrojov, sú overené dôveryhodnými osobami, nie sú v priamom rozpore s ich názorom alebo, ktoré nepoškodzujú ich pohľad na svet. Okrem týchto faktorov ľudia dôverujú väčšinou tomu, čo vidia opakovane. Dôvera sa na sociálnej sieti dá získať rýchlejšie ako v reálnom živote. Rýchlejšie je však možnú ju tu aj stratiť. (Bednár, 2011, s. 25)

4 ROVESNÍCKE SKUPINY

Pre mnoho detí a mladých ľudí je prvou a často tiež jedinou formou dobrovoľného združovania neformálna rovesnícka skupina (peer group). Vytvárajú ju mladí ľudia blízkeho veku a obdobného záujmu, často tiež rovnakého pohlavia a blízkeho sociálneho statusu. Rovesnícke skupiny vznikajú najprv v mieste bydliska, neskôr sa dosah ich pôsobenia zväčšuje. Tieto skupiny boli v minulosti a dodnes aj sú potrebou človeka nadväzovať neformálne medziľudské kontakty. Príslušnosť k takejto skupine poskytuje zázemie a ochranu, kompenzuje citovú a sociálnu depriváciu, vytváranie sociálnych vzťahov a pocitu bezpečnosti má pre členov niekedy rovnaký význam ako obsah činnosti. Pomáha prekonávať sociálnu izoláciu a prispieva k socializácii a osvojovaniu pozitívnych hodnôt. V niektorých prípadoch nadobúda pôsobenie na členov opačný smer. Dôsledkom sa tak stáva antisociálne a delikventné správanie (bandy, gangy). Pozitívne zamerané rovesnícke skupiny sa venujú spoločným hrám, jednoduchým súťažiam a športovaniu, zábave alebo objavovaniu svojho okolia a svojim členom umožňuje vstupovať do vzájomnej komunikácie. Stanovujú si jednoduché, prístupné a krátkodobé ciele, majú rôznu stupeň súdržnosti i dobu trvania, postrádajú pevnú organizačnú štruktúru. Pritom však môžu podnecovať intenzívne zážitky, trvalá spomienky a hlbšie osobné vzťahy. Svojim členom si pomáhajú osvojovať spôsoby samotného konania, profilovať spektrum svojich záujmov, prijímať a realizovať hodnoty v dobe, kedy zmizli predpoklady pre existenciu združení budovaných na masovom základe a kedy rastie individualizácia voľnočasového života detí, mládeže i dospelých. Rovesnícke skupiny zostávajú trvalou súčasťou života mladých ľudí a zachovávajú si značný výchovný potenciál. (Hofbauer, 2004, s. 99)

Okrem iného sú aj prostriedkom hľadania vlastného ja, ktoré sa na prahu dospelosti stane najvýznamnejšou referenčnou skupinou, zatienujúcou svojim vplyvom všetky ostatné skupiny vrátane pôvodnej rodiny. Deti trávia čím ďalej tým viac času vo formálnych skupinách, v kolektívnych zariadeniach i v neformálnych skupinách v mieste bydliska. Tieto skupiny sú oveľa väčšie ako rodina a vplyv učiteľov na deti je v nich výrazne menší než v rodine. Vďaka tomu sa dieťa dostáva skôr a na dlhšiu dobu do intenzívnej interakcie s rovesníkmi. (Matoušek, 1989, s. 83)

Pre rizikovú mládež z disfunkčnej rodiny je rovesnícka skupina dôležitejšia ako pre mladých ľudí vyrastajúcich v rodinách, ktoré deťom poskytujú primeranou mierou podporu a vedľa toho im primerane vytyčujú medze dovoleného správania. Rovesnícka skupina však nie je pre nikoho len bezproblémovým zázemím, tým skôr ním nie je pre mladých ľudí vyrastajúcich bez rodičovského záujmu, bez jasných pravidiel, ohrozované despotickým trestaním rodičmi a pod. I pre dieťa vychované funkčnou rodinou predstavuje rovesnícka skupina viac či menej stresujúci nárok, obstať v očiach rovesníkov ako niekto, kto je v poriadku, kto plne zdieľa ich hodnoty. Nároky na konformitu sú v rovesníckych skupinách mládeže obvykle vyššie než vo všetkých iných skupinách. Zahŕňajú nielen spôsob vyjadrovania, ale aj úpravu zovňajšku, druh preferovanej hudby, spôsob správania k opačnému pohlaviu, postoj ku škole, prípadne k práci, k rodičom, k peniazom, k sexualite, k fajčeniu, k drogám, k alkoholu, atď. (Matoušek, 1989, s. 84-85)

4.1 Rovesníci v adolescencii

Tým viac sa tieto nároky na konformitu prejavujú v adolescencii. Tento termín je odvodený z latinského slova adolescence čo znamená dorastať, dospievať, mohutnieť. Je považovaná za most medzi detstvom a dospelosťou. Pre sociológiu je najcharakteristickejšim označením adolescentov, mládež. Adolescencia je väčšinou datovaná od 15 do 22 rokov. Počiatok je spojovaný s plnou reprodukčnou zrelosťou a počas jej priebehu sa obyčajne ukončuje telesný rast. Pre ukončenie adolescencie biologické kritériá už takú váhu nemajú, dôležitejšie sú kritériá sociologické (rola dospelého), psychologické (dosahovanie vlastnej autonómie) a pedagogické (ukončenie vzdelávania a získanie profesijnej kvalifikácie). (Macek, 2003, s. 9-10)

Podľa Seltzerovej (in Macek, 2003, s. 22) „*sú kľúčovým atribútom v období dospievania rovesnícke vzťahy. O adolescencii hovorí ako o rovesníckej aréne (peer arena).*“ Toto označenie vyjadruje, že vo vzťahu medzi dospievajúcimi ide viacej o stretávanie a konfrontáciu než o priateľstvo a blízkosť. Rovesnícke vzťahy sú v tomto období dôležitejšie ako rodina a jej členovia, ktorí však zostávajú trvalo dôležití. Rovesnícka aréna dáva priestor pre vznik mnohých najrôznejších skupín a zoskupení. Vzťahy medzi adolescentmi majú radu unikátnych aspektov vo veľkej miere sú tieto vzťahy prostriedkom, nie cieľom adolescentného chovania. Na začiatku

dospievania stráca rada chlapcov a dievčat svoj skorší vzťahový rámec kontaktov s rovesníkmi. Často menia prostredie (prechod zo základnej na strednú školu) a záujmy. V detských roliach a z nich vyplývajúcich vzťahoch sa už cítia nepatrične, role a vzťahy dospelých sú však ešte veľmi ďaleko. Každý dospieva svojim tempom, sú tu veľké individuálne rozdiely. Pre dospievajúcich je primárne dôležitá fyzická prítomnosť druhých, nie priateľstvo medzi rovesníkmi. Hľadajú platformu, na ktorej sledujú a porovnávajú, môžu sa vyjadrovať, môžu počúvať a s druhými rezonovať. Spätná väzba od druhých je dôležitá len vtedy, pokiaľ sa týka rôznych aspektov sebahodnotenia. Pre rovesnícke vzťahy je tiež bežnou normou zmena. Výroky druhých nemajú obvykle povahu definitívnych hodnotení. To na jednej strane oslobodzuje, na druhej to prispieva k pocitu, že každý sa medzi ostatnými cíti svojim spôsobom sám. (Macek, 2003, s. 22) Nový spôsob reflexie a sebareflexie na začiatku dospievania vedie často adolescentov k domnenu, že rovnakým spôsobom o nich uvažujú aj všetci ostatní rovesníci. Je to nový druh egocentrizmu, najmä v rovesníckych skupinách. Tu je adolescent často presvedčený, že je stredom pozornosti všetkých ostatných a vytvára si konštrukcie o tom, ako ho druhí vnímajú a hodnotia (fenomén, tzv. imaginárneho obecnstva). (Macek, 2003, s. 22-23)

Adolescent má najbližšie k reprezentantom sveta dospelých v rodine a v škole. V našej spoločnosti sa škola považuje za veľmi silný socializačný činiteľ, možno dokonca väčší ako rodina. Škola je najdôležitejším socializačným činiteľom v živote dospievajúcej mládeže. V škole si adolescenti vytvárajú medzi sebou aj neformálne skupiny, ktorých sú súčasťou okrem formálne organizovanej spoločenskej skupiny, ktorou je práve trieda. Vďaka priestorovej blízkosti, vzájomným stykom a podobnosti osudu sú si navzájom sympatickí a príťažliví, navzájom sa potrebujú a plnia dôležité funkcie, pri ktorých je veľmi dôležitá vzájomná dôvera medzi rovesníkmi v školskom kolektíve. Škola organizuje pre študentov rôzne kolektívne či skupinové akcie v triedach, ktoré majú veľký význam pre formovanie adolescentov, sú to napríklad rôzne návštevy múzeí, odborné exkurzie alebo divadelné predstavenia. (Jurovský, s. 67-80, 1974)

Spoločenský život adolescentov však neprebíha len v inštitúciách regulovaných spoločnosťou, ale okrem nich sa mládež uplatňuje aj medzi rovesníkmi neformálnym

spôsobom. Tieto styky vznikajú spontánne a nie sú nikde evidované. Za takéto neformálne spoločenské styky sa v spoločnosti považujú spoločenské zoskupenia, ktoré majú trvalejšiu dobu a sú to hlavne party, bandy, hromady, spoločenské zoskupenia, ale aj spoločné návštevy kultúrnych, športových a iných spoločenských podujatí. Spontánnosť alebo nespontánnosť týchto zoskupení je determinovaná tým, že sú vyvolané možnosťami styku a sociálnej interakcie medzi zúčastnenými. Je rozdiel medzi adolescentom, ktorý vyrastá na samote a má možnosť styku len s jedným susedom a adolescentom, ktorý vyrastá v paneláku a stretáva sa napríklad s dvadsiatimi rovesníkmi. Hlavným dôvodom vzniku týchto neformálnych skupín rovesníkov je potreba osobného vzťahu. Nie sú inštitúciami, o ktoré by sa spoločnosť formálne starala, ale platia v nich určité spoločenské pravidlá, podľa ktorých sa členovia týchto neformálnych zoskupení riadia, determinujú jednotlivca v jeho konaní a formujú po duševnej stránke ako socializačné činitele. (Jurovský, s. 89-90, 1974)

4.2 Rovesnícke vzťahy

Táto nová kvalita interpersonálnych vzťahov je jednou zo základných charakteristík adolescencie. I keď je proces osamostatňovania a diferenciacie vzťahov a väzieb behom socializácie kontinuálny, obdobie dospievania je v mnohom kľúčové pre prevzatie neskorších dospelých rolí – partnerských, rodinných, priateľských, profesijných. Spôsobilosť adolescenta obstať v interpersonálnych vzťahoch je zdrojom jeho sebadôvery, pocitu autonómie a vedomia vlastnej účinnosti a tiež kritériom samostatnosti pri jeho rozhodovaní. Dôležitým aspektom interpersonálnych vzťahov je aj rozvoj komunikačných schopností. Ak zvládne adolescent schopnosti ako napríklad zdvorilosť, vyjadrovanie vlastného názoru, schopnosť položiť otázku a požiadať o názor druhého, naslúchať druhým, otvorene vyjadriť prianie, prijať a poskytnúť pochvalu, nemá také problémy s vnútorným napätím a agresivitou, pretože ju častejšie ventiluje v aktivitách s rovesníkmi a nedostáva sa tak často do sporu s autoritami. Cíti sa tiež istejší pri nadväzovaní blízkych osobných vzťahov, čo vedie k väčšej sebaistote, emočnej podpore, k vedomiu sociálnej prestíže a kompetencii a k podporovaniu pocitu vlastnej hodnoty. (Macek, 2003, s. 52-53) Zvláštny význam má oddeľovanie rovesníckych vzťahov od špecifickejších priateľských a partnerských vzťahov. S počiatkom dospievania sa ich dôležitosť

veľmi výrazne zvyšuje. Rovesnícky vzťah je unikátny a svojim spôsobom ťažko zastupiteľný typ vzťahu. Umožňuje vzájomné poskytovanie názorov, pocitov a vzorcov správania bez väčších záväzkov. Rovesníci plnia funkciu komunikačnej a interakčnej platformy, kde môže dospelievajúci testovať sám seba. Adolescentní rovesníci radi napodobňujú a sú radi napodobňovaní. Ponúkajú sa voľne ako modely, ktoré reprezentujú najrôznejšie varianty správania – atraktívnym začínajúc a a opovzeleniahodným končiac. Sú nastavení na novú skúsenosť a trávajú mnoho hodín diskusiami, či planými rečami o tom, aké by to bolo a aké by to mohlo či malo byť. V rovesníckych vzťahoch sa rýchlo menia a striedajú pozície súpera a spoluhráča, opozičníka a súputníka. Dospelievajúci sa cítia dobre, keď majú pocit, že sú rovesníkmi videní, počutí a oceňovaní. Posilňuje to ich vlastnú pozíciu a pocity významnosti. Vedome či nevedome zdieľajú rovnakú skúsenosť, rovnakú životnú pozíciu, rovnaké problémy, neistoty a nejasnosti. Toto zdieľanie však nebráni pocitu, aby sa necítili v rovesníckych vzťahoch sami. To je dané práve inštrumentálnou povahou rovesníckych vzťahov – nemajú povahu sami o sebe, ale sú prostriedkom k hľadaniu a ujasňovaniu vzťahu k sebe samému. Charakter rovesníckych vzťahov sa však v priebehu adolescencie mení. Adolescenti sa vnímajú ako členovia rôznych skupín – školskej triedy, športových družstiev, záujmových organizácií, neformálnych rovesníckych skupín, atď. (Macek, 2003, s. 57)

Vývoj rovesníckych vzťahov počas adolescencie na základe klasifikácie Dunphyho (in Macek, 2003) : „*podľa nej vznikajú v prvom štádiu malé skupiny, partie (včasná adolescencia), ktoré majú obyčajne tri až desať členov (najčastejšie šesť), sú neformálne, s vysokou kohéziou. Sú buď chlapčenské alebo dievčenské, len výnimočne zmiešané. Ide v nich hlavne o priamu, každodennú komunikáciu. Majú obyčajne vodcovskú osobnosť, ktorú ostatní obdivujú. Všetci zo skupiny bývajú väčšinou blízko seba, jednotlivé skupiny sú vzájomne viac menej izolované. V druhej fáze (stredná adolescencia) sa tieto malé dievčenské alebo chlapčenské skupiny začínajú stretávať vo väčších skupinách (nazývaných crowds). Tieto majú väčšinou okolo dvadsať členov. Typickou aktivitou týchto skupín sú najrôznejšie večierky. Je to priestor pre zahájenie heterosexuálnych erotických kontaktov. Tie sú všeobecne vysoko hodnotené ako niečo prestížne či odvážne. V tretej fáze dochádza k tomu, že vplyvom účasti na spoločenských akciách nadväzujú adolescenti prvé partnerské heterosexuálne vzťahy.*

Heterosexuálna interakcia a vzťahy pripravujú únikovú cestu z pôvodných malých skupín. Veľká skupina je teda v štádiu vývoja a zmeny. Partnerské dvojice sú základom pre vznik nových, tento krát heterosexuálnych malých skupín (štvrtá fáza). Tieto skupiny spolu komunikujú a na novom základe tak vytvárajú opäť veľké skupiny. V piatej fáze (neskorá adolescencia) sa veľké skupiny rozpadávajú a malé zotrývajú na základe hlbšieho priateľstva medzi párami. Rovesnícka skupina tak slúži ako prostriedok pre vývoj heterosexuálneho sociálneho chovania a má aj veľa ďalších dôležitých funkcií.“ Správanie rovesníkov v skupine je tiež zdrojom štandardov správania. Ovplyvňuje významné procesy rozhodovania v bežných životných situáciách, je príležitosťou pre osvojovanie nových rolí, pre napodobňovanie, modelovanie a pre spätnú väzbu o vlastnom správaní. V situáciách, keď rodičia nefungujú ako žiaduce modely správania, slúžia v tomto zmysle práve rovesníci. (Macek, 2003, s. 57-58)

5 EMPIRICKÝ PRIESKUM : ÚLOHA DÔVERY V ROVESNÍCKYCH SKUPINÁCH NA PIARISTICKOM GYMNÁZIU V NITRE

Na základe analyzovanej situácie v rovesníckych skupinách sme realizovali empirický prieskum zameraný na dôveru.

Predmetom tohto prieskumu boli názory respondentov na dôveru medzi rovesníckymi skupinami stredoškolákov.

Hlavným cieľom nášho prieskumu bolo zistiť či a ako je dôležitá dôvera v rovesníckych skupinách stredoškolákov. Akú úlohu medzi nimi zohráva a poukázať na problém dôvery a naopak nedôvery medzi rovesníkmi na gymnáziu.

Vedľajšími cieľmi boli :

C1: Zistiť komu študenti najviac dôverujú vo svojom okolí.

C2: Zistiť či študenti veria sami sebe.

C3: Zistiť či študentom pomáha sebadôvera v postavení v rovesníckom kolektíve kamarátov, spolužiakov.

C4: Zistiť či študenti dôverujú svojim priateľom na sociálnej sieti Facebook.

5.1 Základné informácie o prieskume

Základným súborom boli rovesnícke skupiny študentov na Piaristickom gymnáziu v Nitre. V školskom roku 2011/2012 navštevuje toto gymnázium 539 študentov.

Výberovým súborom boli študenti Piaristického gymnázia sv. Jozefa Kalazanského v Nitre. Celkovo túto vzorku tvorili študenti tretích, štvrtých, siedmich a ôsmych ročníkov. Spolu ich bolo 152, čo tvorí 28,2 % z celkového počtu študentov tohto gymnázia. Z toho bolo 88 dievčat a 64 chlapcov.

Metóda zberu dát

Prieskum sme realizovali pomocou dotazníkovej metódy. Dotazník tvorí spolu 18 otázok, z toho sú 3 identifikačné a ostatných 15 je uzavretých. V otázke číslo 10 je

možnosť zakrúžkovania viacerých odpovedí. Na spracovanie výsledkov sme použili univariačnú analýzu (prvostupňové triedenie) a bivariačnú analýzu (druhostupňové triedenie). Získané údaje boli spracované v programe SPSS 17 pomocou príkazov Frequencies a Crrostats. Údaje boli taktiež spracované v programoch Microsoft Word a Microsoft Excel.

5.2 Univariačná analýza

Tabuľka 1 : pohlavie

	Frequency	Percent
Žena	88	57,9
Muž	64	42,1
Total	152	100

Výberový súbor tvorilo 152 respondentov. Z toho podľa pohlavia bolo 88 dievčat (57,9 %) a 64 chlapcov (42,1 %).

Tabuľka 2 : bydlisko

	Frequency	Percent
Mesto	79	52
Dedina	73	48
Total	152	100

Na základe svojho trvalého bydliska uviedlo 79 (52%) respondentov, že býva v meste a 73 (48%) respondentov uviedlo ako miesto svojho bydliska dedinu.

Tabuľka 3 : ročník

	Frequency	Percent
Tretí	68	44,7
Štvrtý	59	38,8
Siedmy	12	7,9
Ôsmy	13	8,6
Total	152	100

Výberový súbor je rozdelený aj podľa ročníkov, ktoré študenti navštevujú. Najviac respondentov navštevuje tretí ročník, teda 68 (44,7%). Štvrtý ročník navštevuje 59 (38,8 %). Najmenej respondentov, teda 12 (7,9 %) je v siedmom ročníku a ôsmy ročník navštevuje 13 (8,6 %) študentov.

Tabuľka 4 : rozdelenie triedneho kolektívu

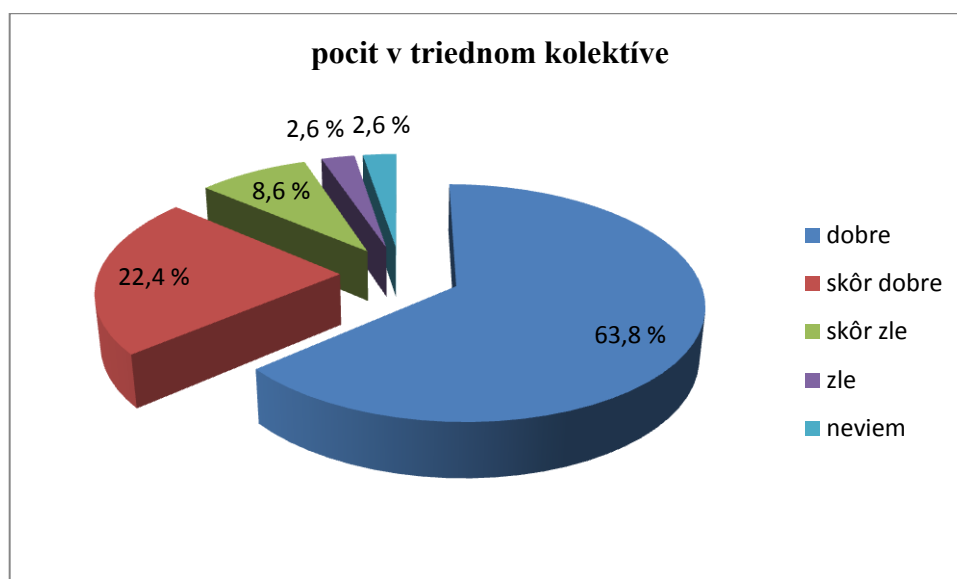
	Frequency	Percent
Áno, na 2 skupiny	7	4,6
Áno, na viac skupín	109	71,7
Neviem to posúdiť	24	15,8
Nie je rozdelený	12	7,9
Total	152	100

Triedne kolektívy v našej výberovej vzorke sú najčastejšie rozdelené na viac ako 2 skupiny, čo si myslí až 109 (71,7 %) respondentov. 24 (15,8 %) respondentov to nevie posúdiť, 12 (7,9 %) si myslí, že ich školský kolektív rozdelený nie je a len 7 (4,6 %) respondentov si myslí, že ich kolektív je rozdelený práve na 2 skupiny.

Tabuľka 5 : pocit v triednom kolektíve

	Frequency	Percent
Dobre	97	63,8
Skôr dobre	34	22,4
Skôr zle	13	8,6
Zle	4	2,6
Neviem	4	2,6
Total	152	100

Graf 1

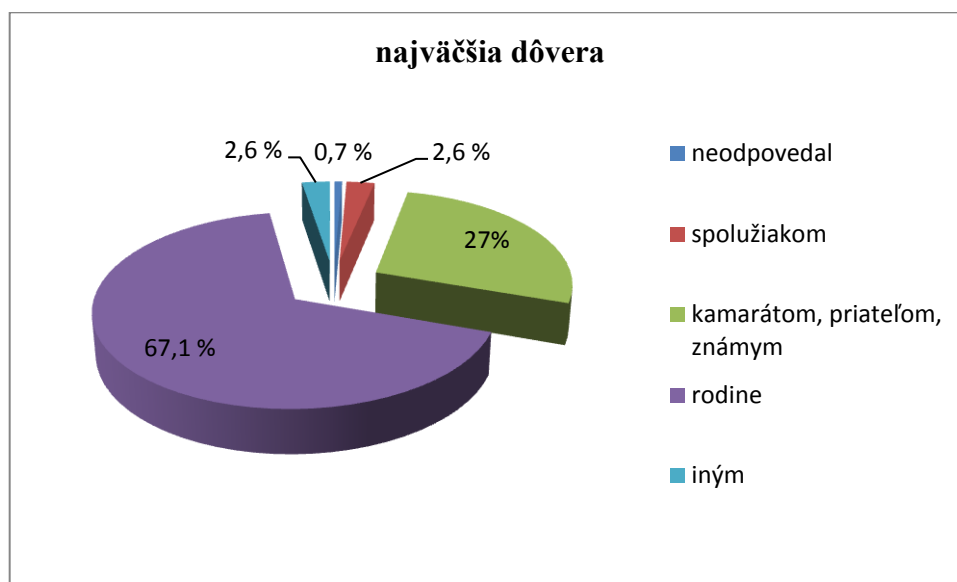

Najviac študentov teda 97 (63,8 %) sa vo svojom triednom kolektíve cítia dobre a skôr dobre, prieskumom sme zistili, že len 4 (2,6 %) študenti sa cítia zle a taký istý počet to neviem posúdiť či sa cítia dobre alebo zle.

Tabuľka 6 : pocit najväčšej dôvery

	Frequency	Percent
K spolužiakom	4	2,6
Ku kamarátom, priateľom, známym	41	27
K rodine	102	67,1
K iným	4	2,6
Neodpovedal	1	0,7
Total	152	100

Graf 2

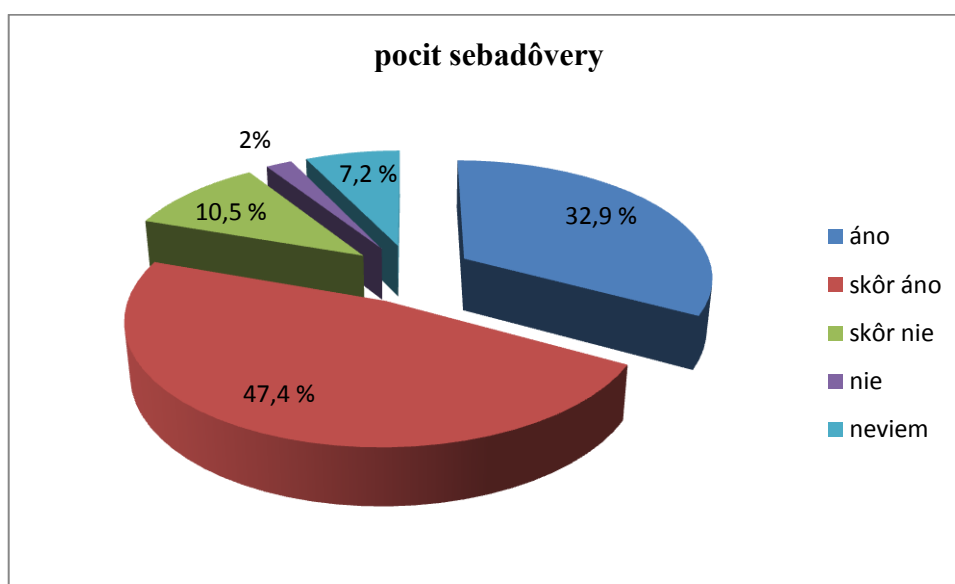

Z nášho prieskumu sme zistili, že respondenti najviac dôverujú svojej rodine. Takto odpovedalo 102 (67,1 %) respondentov. Rovesníkom teda kamarátom, priateľom a známym dôveruje 41 (27 %) respondentov. Iba 1 (0,7 %) z opýtaných na túto otázku neodpovedal.

Tabuľka 7 : pocit sebadôvery

	Frequency	Percent
Áno	50	32,9
Skôr áno	72	47,4
Skôr nie	16	10,5
Nie	3	2
Neviem	11	7,2
Total	152	100

Graf 3

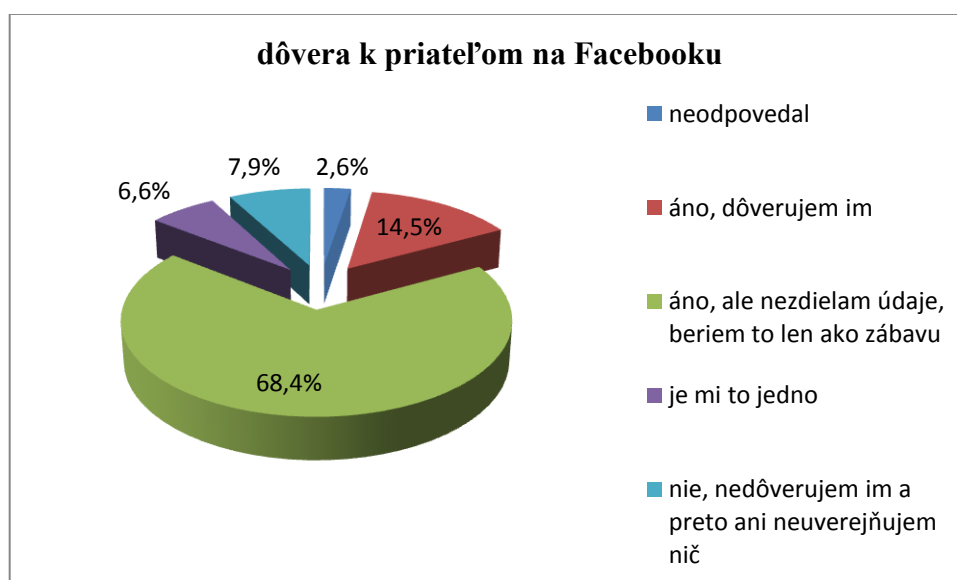

Nadpolovičná skupina respondentov (áno + skôr áno), teda 122 (80,3 %) sami sebe dôverujú a len 3 (2 %) študenti spomedzi všetkých 152 si nedôverujú.

Tabuľka 8 : dôvera k priateľom na Facebooku

	Frequency	Percent
Áno, dôverujem im	22	14,5
áno, ale nezdielam údaje, beriem to len ako zábavu	104	68,4
Je mi to jedno	10	6,9
nie, nedôverujem im a preto ani neuvěřujem nič	12	7,9
Neodpovedal	4	2,6
Total	152	100

Graf 4

Najviac respondentov 104 (68,4 %) dôveruje svojim priateľom, ktorých majú na Facebooku, ale nezdieľajú s nimi všetky svoje osobné informácie a berú sociálnu sieť len ako zábavu. Svojim priateľom na sociálnej sieti nedôveruje 12 (7,9 %) študentov a preto ani nič neuvěřujú a 4 (2,6 %) z respondentov na túto otázku neodpovedali.

5.3 Bivariačná analýza

Výsledkom našej bivariačnej analýzy je potvrdenie alebo vyvrátenie zadaných hypotéz.

H_{01} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a začlenením sa do športovej skupine nie je štatistický vzťah.

H_{a1} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a začlenením sa do športovej skupine je štatistický vzťah.

Vypočítaná hodnota chí-kvadrátu je 10,76, pričom kritická hodnota pri 1 stupni voľnosti na hladine $\alpha = 0,05$ je 3,84, to znamená prítomnosť štatistického vzťahu medzi oboma znakmi.

Hodnota vypočítaného koeficientu kontingencie vyšla 0,257 pri signifikancii 0,001, čo môžeme interpretovať ako nízky stupeň štatistickej závislosti.

Z daných výsledkov výpočtov vyplýva, že štatistickú hypotézu H_{01} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a začlenením sa do športovej skupine nie je štatistický vzťah, môžeme zamietnuť s 95 % pravdepodobnosťou. To znamená, že platí alternatívna hypotéza H_{a1} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a začlenením sa do športovej skupiny je štatistický vzťah.

Tabuľka 9 : pohlavie by športová skupina

		športová skupina		Total
		neodpovedal	odpovedal	
pohlavie	žena	80	8	88
	muž	45	19	64
Total		125	27	152

H₀₂ : Predpokladáme, že medzi pohlavím a začlenením sa do skupiny priateľov a známym nie je štatistický vzťah.

H_{A2} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a začlenením sa do skupiny priateľov a známym je vzťah.

Vypočítaná hodnota chí-kvadrátu je 17,383, pričom kritická hodnota pri 1 stupni voľnosti na hladine $\alpha = 0,05$ je 3,84, to znamená prítomnosť štatistického vzťahu medzi oboma znakmi.

Hodnota vypočítaného koeficientu kontingencie vyšla 0,32 pri signifikancii 0,000, čo môžeme interpretovať ako stredný stupeň štatistickej závislosti.

Z daných výsledkov výpočtov vyplýva, že štatistickú hypotézu H₀₂ : Predpokladáme, že medzi pohlavím a začlenením sa do skupiny priateľov a známym nie je štatistický vzťah, môžeme zamietnuť s 95 % pravdepodobnosťou. To znamená, že platí alternatívna hypotéza H_{A2} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a začlenením sa do skupiny priateľov a známym je vzťah.

Tabuľka 10 : pohlavie by priatelia a známi

		priatelia a známi		Total
		neodpovedal	odpovedal	
pohlavie	žena	3	85	88
	muž	17	47	64
Total		20	132	152

H₀₃ : Predpokladáme, že medzi začlenením sa do skupiny priateľov a známych a pocitom najväčšej dôvery nie je štatistický vzťah.

H_{a3} : Predpokladáme, že medzi začlenením sa do skupiny priateľov a známych a pocitom najväčšej dôvery je vzťah.

Vypočítaná hodnota chí-kvadrátu je 14,566, pričom kritická hodnota pri 4 stupňoch voľnosti na hladine $\alpha = 0,05$ je 9,49, to znamená prítomnosť štatistického vzťahu medzi oboma znakmi.

Hodnota vypočítaného koeficientu kontingencie vyšla 0,296 pri signifikancii 0,006, čo môžeme interpretovať ako nízky stupeň štatistickej závislosti.

Z daných výsledkov výpočtov vyplýva, že štatistickú hypotézu H₀₃ : Predpokladáme, že medzi začlenením sa do skupiny priateľov a známych a pocitom najväčšej dôvery nie je štatistický vzťah, môžeme zamietnuť s 95 % pravdepodobnosťou. To znamená, že platí alternatívna hypotéza H_{a3} : Predpokladáme, že medzi začlenením sa do skupiny priateľov a známych a pocitom najväčšej dôvery je vzťah.

Tabuľka 11 : priatelia a známi by najväčšia dôvera

		najväčšia dôvera					Total
		neodpovedal	spolužiakom	kamarátom, priateľom, známym	rodine	iným	
priatelia	neodpovedal	0	1	5	11	3	20
a známi	odpovedal	1	3	36	91	1	132
Total		1	4	41	102	4	152

H₀₄ : Predpokladáme, že medzi sebadôverou a postavením medzi kamarátmi nie je štatistický vzťah.

H_{a4} : Predpokladáme, že medzi sebadôverou a postavením medzi kamarátmi je vzťah.

Vypočítaná hodnota chí-kvadrátu je 96,459, pričom kritická hodnota pri 16 stupňoch voľnosti na hladine $\alpha = 0,05$ je 26,3, to znamená prítomnosť štatistického vzťahu medzi oboma znakmi.

Hodnota vypočítaného koeficientu kontingencie vyšla 0,623 pri signifikancii 0,000, čo môžeme interpretovať ako vysoký stupeň štatistickej závislosti.

Z daných výsledkov výpočtov vyplýva, že štatistickú hypotézu H₀₄ : Predpokladáme, že medzi sebadôverou a postavením medzi kamarátmi nie je štatistický vzťah, môžeme zamietnuť s 95 % pravdepodobnosťou. To znamená, že platí alternatívna hypotéza H_{a4} : Predpokladáme, že medzi sebadôverou a postavením medzi kamarátmi je vzťah.

Tabuľka 12 : sebadôvera by sebadôvera a postavenie medzi kamarátmi

		Sebadôvera a postavenie medzi kamarátmi					Total
		áno	skôr áno	skôr nie	nie	neviem	
Sebadôvera	áno	35	11	0	0	4	50
	skôr áno	37	28	1	0	6	72
	skôr nie	0	5	5	1	5	16
	nie	1	0	0	1	1	3
	neviem	2	1	2	0	6	11
Total		75	45	8	2	22	152

H_{05} : Predpokladáme, že medzi osobným poznaním svojich priateľov na sociálnej sieti Facebook a dôverou voči nim nie je štatistický vzťah.

H_{a5} : Predpokladáme, že medzi osobným poznaním svojich priateľov na sociálnej sieti Facebook a dôverou voči nim je štatistický vzťah.

Vypočítaná hodnota chí-kvadrátu je 176,73, pričom kritická hodnota pri 20 stupňoch voľnosti na hladine $\alpha = 0,05$ je 31,4, to znamená prítomnosť štatistického vzťahu medzi oboma znakmi.

Hodnota vypočítaného koeficientu kontingencie vyšla 0,733 pri signifikancii 0,000, čo môžeme interpretovať ako vysoký stupeň štatistickej závislosti.

Z daných výsledkov výpočtov vyplýva, že štatistickú hypotézu H_{05} : Predpokladáme, že medzi osobným poznaním svojich priateľov na sociálnej sieti Facebook a dôverou voči nim nie je štatistický vzťah, môžeme zamietnuť s 95 % pravdepodobnosťou. To znamená, že platí alternatívna hypotéza H_{a5} : Predpokladáme, že medzi osobným poznaním svojich priateľov na sociálnej sieti Facebook a dôverou voči nim je štatistický vzťah.

Tabuľka 13 : priatelia na Facebooku by dôvera k priateľom na Facebooku

		Dôvera k priateľom na Facebooku					Total
		neodpovedal	Áno, dôverujem im	Áno, ale nezdielam údaje, beriem to len ako zábavu	Je mi to jedno	Nie, nedôverujem im a preto nezdieľam ani neverejňujem nič	
Priatelia na Facebooku	Neodpovedal	4	0	0	0	0	4
	Áno	0	15	47	4	7	73
	Skôr áno	0	6	47	5	3	61
	Skôr nie	0	1	5	0	2	8
	Nie	0	0	5	0	0	5
	neviem	0	0	0	1	0	1
Total		4	22	104	10	12	152

DISKUSIA

Cieľmi nášho výskumu bolo zistiť akú úlohu zohráva dôvera v rovesníckych skupinách stredoškolákov, komu najviac študenti dôverujú, či im sebadôvera pomáha pri postavení medzi ostatnými rovesníkmi a či dôverujú svojim priateľom na sociálnej sieti Facebook.

Na základe výsledkov tohto prieskumu sme dospeli k nasledovným záverom.

Prieskumom sme zistili, že študenti gymnázia sa zaraďujú do športovej skupiny podľa pohlavia takto. Častejšie sa sem zaraďujú chlapci ako dievčatá. Do športovej skupiny sa z našej vybranej vzorky zaradilo 19 (12,5 %) chlapcov a iba 8 (5,3 %) dievčat z celkového počtu.

Prieskumom sme zistili, že študenti gymnázia sa najčastejšie zo všetkých skupín zaraďujú k svojim priateľom a známym. Zo 152 opýtaných neodpovedalo na otázku či sa k nim zaraďujú len 20 (13,2 %) študentov z čoho boli 3 (3,4 %) dievčatá a 17 (26,4 %) chlapcov. Z toho vyplýva, že sa zaraďujú do inej rovesníckej skupiny.

Ďalej sme prieskumom zistili, že priatelia a známi sú druhou skupinou po rodine, ktorým študenti najviac dôverujú. Teda dôvera medzi rovesníckymi skupinami je v našom prieskume na druhom mieste. Zo 132 respondentov, ktorí sa najčastejšie stretávajú so svojimi priateľmi a známymi im najviac dôveruje 36 (27,3 %) študentov.

Naším ďalším cieľom bolo zistiť, či si študenti sami dôverujú a či im ich sebadôvera pomáha v postavení medzi rovesníkmi. Prieskumom sme zistili, že až 122 (80 %) študentov si dôveruje a skoro rovnakému počtu 120 (79 %) pomáha práve táto ich sebadôvera k ich postaveniu v rovesníckej skupine priateľov a známych.

Posledným cieľom bolo zistiť či študenti dôverujú svojim priateľom na sociálnej sieti Facebook. Prieskumom sme zistili, že 21 (13,8 %) z opýtaných pozná všetkých svojich priateľov (áno + skôr áno) a pritom v nich majú aj úplnú dôveru. Všetkých svojich priateľov pozná 94 (61,8 %) z opýtaných aj im dôverujú, ale nezdierajú všetky svoje súkromné informácie, pretože berú sociálnu sieť Facebook len ako zábavu. 10 (6,6 %) študentov hoci pozná všetkých svojich priateľov z určitého dôvodu im nedôverujú. Len 4 (2,6 %) z opýtaných na túto otázku neodpovedali a môžeme predpokladať, že sociálnu sieť Facebook nenavštevujú vôbec.

ZÁVER

V našej bakalárskej práci sme sa snažili ukázať prepojenie medzi dôverou v skupinách rovesníkov v škole, v ich súkromnom živote a na sociálnej sieti Facebook. Dôvera so sebou prináša určitý sociálny kapitál, ktorý bol rozpracovaný z pohľadu troch mysliteľov. Prvým bol Pierre Bourdieu, ktorý nachádza sociálny kapitál u jednotlivca, ktorý má v spoločnosti určité postavenie a v statusovom rebríčku sa pohybuje dostatočne vysoko, môžeme povedať, že sa zaraďuje do elity spoločnosti. James Coleman nahliada na sociálny kapitál ako niečo čo vzniká vo vzťahu medzi viacerými jednotlivcami. Tretí podľa ponúka Robert David Putnam, ktorý považuje sociálny kapitál za cnosti jednotlivca, ktorý nemusí byť ani patrične bohatý, aby tento sociálny kapitál mohol vlastniť. Na sociálny kapitál ďalej nadväzuje kapitola o sociálnych sieťach. Sú tvorené vzťahmi, ktoré nadobúdajú ľudia medzi sebou. My sme sa zamerali na vzťahy dôvery medzi rovesníckymi skupinami stredoškôľakov, ktoré sme sa snažili zistiť v našom prieskume.

Prieskum pozostáva z troch častí. Prvou časťou je popis metódy zberu, ktorou bol dotazník. Vybranú vzorku tvorilo 152 študentov tretích, štvrtých, siedmich a ôsmich ročníkov gymnázia v Nitre. Následne sú v empirickej časti rozpracované a popísané v univariačnej analýze frekvenčné tabuľky a grafy. V bivariačnej analýze sú rozpracované zadané hypotézy.

Z výsledkov prieskumu môžeme skonštatovať, že študenti sa najčastejšie cítia vo svojom triednom kolektíve dobre a len 4 (2,6 %) študenti z celkového počtu sa cítia zle, čo je zapríčinené tým, že ich nemajú radi spolužiaci alebo oni nemajú radi svojich spolužiakov, študent nie je obľúbený medzi učiteľmi alebo nemá vzťah k škole. Študenti sa najlepšie cítia medzi svojimi priateľmi a známymi, ale najviac so všetkých dôverujú svojej rodine. Sebadôveru považujú vo svojom živote za veľmi dôležitú, pretože im pomáha pri postavení medzi ostatnými rovesníkmi – kamarátmi. Až 147 (96,7 %) študentov navštevuje sociálnu sieť Facebook a aj tu sa potvrdilo, že je svetovým fenoménom a z prieskumu vyplynulo, že študenti svojim priateľom na Facebooku dôverujú.

Prínosom nášho prieskumu je poskytnutie poznatkov o dôvere a situácii, ktorá prevláda v kolektívoch stredoškôľskych rovesníkov. Ďalším krokom je poskytnutie

údajov kompetentným osobám, pedagogickým výskumným pracovníkom a aj vyučujúcim.

POUŽITÁ LITERATÚRA

BEDNÁŘ, V. : *Marketing na sociálních sítích. Prosadte se na Facebooku a Twitteru.* 1. Vyd. – Brno : Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3320-0.

BOURDIEU, P. : *Forms of capital.* New York : Greenwood Press, 1986. ISBN 103-374-080.

DOPITA, M. 2007. *Pierre Bourdieu – o umění, výchově a společnosti. Reflexe sociologické praxe Pierra Bourdieua v české sociologii.* Olomouc : Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-1650-2.

GIDDENS, A. : *Důsledky modernity.* Praha : SLON, 2003. ISBN 80-86429-615-6.

HOFBAUER, B.: *Deti, mládež a volný čas.* 1. Vyd. - Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

JUROVSKÝ, A.: *Mládež a společnost.* Bratislava: VEDA, 1974.

KELLER, J.: *Nejistota a důvěra.* Praha: SLON, 2009. ISBN 978-80-7419-002-5.

KELLER, J.: *Dejiny klasické sociologie.* 2. Vyd. - Praha: SLON, 2007. ISBN 978-80-86429-52-6.

KELLER, J.: *Tři sociální světy.* Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-031-5.

LEPEŠOVÁ, L.: *Facebook jako bezpečnostní hrozba: bakalářská práce.* Brno: Masarykova univerzita, 2011.

MACEK, P.: *Adolescence.* 2. Vyd. - Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. : *Velký sociologický slovník.* Praha, Univerzita Karlova: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 1989. ISBN 80-7178-226-2.

ONDREJKOVIČ, P.: *Sociálny a kultúrny kapitál ako sociálne hodnoty, normy a ciele vo výchove a vzdelávaní*. 2011. Dostupné na: <<http://www.casopispedagogika.sk/rocnik-2/cislo-4/ondrejkovic-studie.pdf>>

VAŠEČKA, M.: *Miesto dôvery v modernej spoločnosti*. Dostupné na: <www.bih.sk/sk/images/stories/vasecka_dovera.doc>

INTERNETOVÉ ZDROJE

<https://sites.google.com/site/dianaszepesiova/home/typy-socialnych-sieti>

<https://sites.google.com/site/dianaszepesiova/soci/facebook>

<http://www.euractiv.sk/bezpecny-internet/clanok/socialne-siete-su-najrizikovejsie-miesto-na-internete-017939>

PRÍLOHY

Príloha 1: Dotazník

Úloha dôvery v rovesníckych skupinách stredoškolákov

Milí študenti a milé študentky,

Do rúk sa vám dostáva dotazník, ktorý je súčasťou sociologického prieskumu realizovaného v rámci bakalárskej práce. Jeho cieľom je získať odpovede a informácie o dôvere medzi rovesníkmi na stredných školách v rámci triedneho kolektívu, mimoškolských skupín a dôvere na internete. Pristupujte prosím k vyplneniu dotazníka zodpovedne a odpovedajte pravdivo. Dotazník je anonymný a jeho výsledky budú použité výhradne na študijné účely. Pri každej otázke zakrúžkujte 1 z hodiacich sa odpovedí, ak nie je uvedená iná možnosť.

Gabriela Múdra, Katedra Sociológie, FF, UKF v Nitre

1. Pohlavie :

- a) Žena
- b) Muž

2. Bydlisko :

- a) Mesto
- b) Dedina

3. Ročník :

- a) Tretí
- b) Štvrtý
- c) Siedmy
- d) Ôsmy

4. Je tvoj triedny kolektív, v ktorom sa nachádzaš rozdelený na skupiny?

- a) Áno, na 2
- b) Áno, na viac ako 2
- c) Nevieť to posúdiť
- d) Nie je rozdelený

5. Ak je rozdelený, cítiš sa byť ich súčasťou ?

- a) Zaradujem sa do 1 z nich
- b) Zaradujem sa do viacerých z nich

- c) Nevieľm to posúdiť
- d) Nie som členom ani jednej z nich

6. Ako sa cítiš vo vašom triednom kolektíve? Cítim sa:

- a) Dobre
- b) Skôr dobre
- c) Skôr zle
- d) Zle
- e) Nevieľm

7. Ak sa cítiš zle, tak prečo?

- a) Moji spolužiaci ma nemajú radi
- b) Ja nemám rád/a mojich spolužiakov
- c) Som neoblúbený/á medzi učiteľmi
- d) Nemám vzťah k tejto škole (predmetom, prostrediu,...)
- e) Iný dôvod

8. Akým činnosťiam sa v škole venujete ako kolektív?

- a) Spolupráca pri učení
- b) Spolupráca na školských akciách (imatrikulácia, stužková, plesy,...)
- c) Spolupráca v triede (výzdoba triedy, upratovanie triedy,...)
- d) Iné

9. Si súčasťou aj inej skupiny okrem tej v škole?

- a) Áno
- b) Skôr áno
- c) Skôr nie
- d) Nie
- e) Nevieľm

10. Ak áno aká to je skupina? (možnosť zakrúžkovať viacero odpovedí)

- a) Školský krúžok
- b) Športová skupina
- c) Jazyková škola
- d) Priatelia a známy
- e) Iné

11. Koľko hodín denne tráviš v týchto skupinách ?

- a) 1-2
- b) 2-3
- c) 4-5
- d) 6 a viac

**12. Cítiš, že ti tieto skupiny dodávajú niektorý z pocitov ako napríklad :
(sebakontrola, svedomitosť, cit pre spravodlivosť, trpezlivosť, lojálnosť,
vernosť, oddanosť určitej veci, vhl'ad do podstaty spoločenských vzťahov,
citlivosť k umeleckým dielam a citom druhých) :**

- a) Áno
- b) Skôr áno
- c) Skôr nie
- d) Nie
- e) Nevieam to posúdiť

13. Komu najviac dôveruješ

- a) Spolužiakom
- b) Kamarátom, priateľom a známym
- c) Rodine
- d) Iným

14. Povedal by si, že väčšinou si dôveruješ?

- a) Áno
- b) Skôr áno
- c) Skôr nie
- d) Nie
- e) Nevieam

15. Pomáha ti sebadôvera k lepšiemu postaveniu medzi kamarátmi ?

- a) Áno
- b) Skôr áno
- c) Skôr nie
- d) Nie
- e) Nevieam

16. Navštevuješ sociálnu sieť Facebook?

- a) Áno denne, niekoľkokrát
- b) Áno denne, raz
- c) Áno týždenne, niekoľkokrát
- d) Áno týždenne, raz
- e) Áno mesačne
- f) Nie, nenavštevujem

17. Poznáš všetkých svojich priateľov na Facebooku aj osobne?

- a) Áno
- b) Skôr áno
- c) Skôr nie
- d) Nie
- e) Neviem

18. Dôveruješ svojim priateľom na Facebooku, aby si s nimi mohol verejne zdieľať osobné údaje, statusy a fotky?

- a) Áno, dôverujem im
- b) Áno, ale nezdieľam všetky osobné údaje, beriem to len ako zábavu
- c) Je mi to jedno
- d) Nie, nedôverujem im a preto nezdieľam a neuvieľam nič